

Коваль М.В.,к.ю.н, професор, Національний університет ДПС
України, професор кафедри

ЗАКОНОДАВЧА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ТЕРМІНУ «ОХОРОНОЗДОРОВЧЕ» ПРАВО УКРАЇНИ

Тези виступу на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Концептуальні засади розвитку охороноздоровчого права та законодавства України про охорону здоров'я», м.Київ, Академія адвокатури України, 14 березня 2013 року

Право на охорону здоров'я гарантується державою за допомогою забезпечення нормальних умов праці, безпечного екологічного середовища, захисту від неякісних і фальсифікованих продуктів харчування, фармацевтичної продукції і т.д.

Основоположною правовою нормою в даному контексті є ст. 49 Конституції України в якій закріплено, що кожний має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Медична допомога в державних і комунальних установах охорони здоров'я надається громадянам безкоштовно за рахунок коштів відповідного бюджету, страхових внесків, інших надходжень.

Державою фінансуються відповідні соціально-економічні, медико-санітарні та оздоровчо-профілактичні програми. Державою приймаються заходи щодо розвитку державних, комунальних, приватних закладів охорони здоров'я. Заохочується діяльність, що сприяє зміцненню здоров'я людини, розвитку фізичної культури й спорту, екологічному й санітарно-епідеміологічному благополуччю.

Згідно положень закріплених в ст. 50 Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, тому приховання посадовими і службовими особами фактів і обставин, що створюють загрозу життю й здоров'я людей передбачає відповідальність відповідно до законодавства України. Кожному хто знаходиться в юрисдикції української держави гарантується право доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на поширення такої інформації, яка ніким не може бути засекречена.

Держава зобов'язується відповідно до Конституції України (ст.ст. 24, 27, 28) гарантувати громадянам право на здоров'я незалежно від раси, статі, національності, мови й соціального походження, а також місця проживання.

У ст. 1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» започатковано, що законодавство України про охорону здоров'я базується на Конституції України та складається з Основ та інших прийнятих відповідно до вказаних нормативно – правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони здоров'я.

У ст. 6 зазначеного Закону закріплюються об'ємне наповнення законодавцем, що в себе включає право на охорону здоров'я. В ньому законодавець вказує на 14 складових, що включається ним в сутність розуміння право на охорону здоров'я, причому в цій статті зазначається, що законодавством України можуть бути визначені й інші права громадян у сфері охорони здоров'я. Для реалізації цього права державою в Основах закріплено, зокрема у ст. 7 гарантії права на охорону здоров'я, а у ст. 8 закріплено положення, яке торкається державного захисту права на охорону здоров'я. В цьому ж Законі закріплено у ст. 12, що «Охорона здоров'я – один з пріоритетних напрямів державної діяльності. Держава формує політику охорони здоров'я в Україні та забезпечує її реалізацію».

Право на охорону здоров'я гарантується також іншими нормативно – правовими актами, зокрема такими фундаментальними як Цивільний кодекс України, який в Книзі другий «Особисті немайнові права фізичної особи» у главі 21 (ст.ст. 281–293) закріпив цілий комплекс положень, які торкаються забезпечення реалізації та захисту права людини на охорону здоров'я. Кримінальний кодекс України на відміну від Кодексу України про адміністративні правопорушення чітко стоїть на позиції охорони і захисту права людини на охорону здоров'я. Зокрема в зазначеному нормативно – правовому акті розділ другий, третій та четвертий встановлює які суспільно небезпечні дії є кримінально-карними, що посягають на життя і здоров'я особи. Безпосереднє відношення до охорони здоров'я й до медицини в цілому мають і ряд інших статей Кримінального кодексу України. Про неї більш докладно буде сказано нижче.

З огляду на специфіку права на здоров'я, державу надає громадянам також захист від будь-яких форм дискримінації, обумовленої наявністю в них яких-небудь захворювань. Особи, винні в порушенні цього права, несуть карну, адміністративну й цивільну відповідальність (ст. 80 Основ).

Право на здоров'я гарантується й нормами інших галузей права, зокрема Кодексу законів України про працю, де закріплені гарантії медичного обслуговування.

Право на охорону здоров'я гарантується не тільки законодавством України, але й нормами міжнародного права. Зокрема, право на здоров'я впливає з положень, що зафіксовані у Європейській конвенції про захист прав й основоположних свобод людини від 4 листопада 1950 року, яку у 1997 році та протоколи до неї ратифікувала Україна. Так, Конвенція забороняє жорстоке і нелюдське поводження, забороняє довільно позбавляти людини життя, гарантує право на інформацію, забороняє дискримінацію, гарантує судовий захист прав пацієнтів, гарантує захист лікарської таємниці.

Приблизно такий же перелік прав зафіксований і у Міжнародному пакті про цивільні й політичні права 1966 року.

При цьому слід враховувати прецедентну практику Європейського Суду по правах людини, що торкаються захисту прав людини на життя і здоров'я.

Необхідно сказати й про інші права, які також є частиною права на здоров'я, іншими словами, забезпечують дане право. До таких важливих прав, які нерозривно пов'язані із правом на здоров'я, ставляться: право громадян на сприятливе екологічне середовище, право громадян на одержання достовірної й своєчасної інформації про фактори, що впливають на здоров'я, право на охорону здоров'я у зв'язку зі шкідливою професійною діяльністю, право на особливу охорону здоров'я вагітних жінок і матерів.

Право громадян на медичну допомогу, хоча воно й входить до складу права на охорону здоров'я, має відносну самостійність і займає важливе місце в системі

прав людину й громадянина. Гарантіями названого права виступає розвинена мережа медичних установ, доступність медичної допомоги, розвиток лікарської допомоги. Медична допомога в державних і муніципальних установах охорони здоров'я виявляється громадянам безкоштовно. Основи законодавства України про охорону здоров'я громадян, конкретизуючи цю норму, установлюють гарантований обсяг безкоштовної медичної допомоги громадянам, що забезпечується ним відповідно до програм обов'язкового медичного страхування. Він включає первинну медико-санітарну, швидку медичну й спеціалізовану медичну допомогу, медико-соціальну допомогу громадянам, що страждають соціально значимими захворюваннями (психічним, онкологічним, венеричними, туберкульозом і т. д.), медико-соціальну допомогу громадянам, що страждають захворюваннями, що представляють небезпека для навколишніх, тобто інфекційними. Крім того, громадяни мають право на додаткові медичні послуги на основі програм добровільного медичного страхування, а також за рахунок коштів підприємств, установ і організацій, своїх особистих коштів і інших джерел, не заборонених законодавством України.

Положення й норми, спрямовані на зміцнення здоров'я й його охорона, утримуються й у ряді інших правових актів, зокрема, «Про безпечність і якість харчових продуктів», «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини», «Про донорство крові та її компонентів», «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» і т.д.

Враховуючи зазначене та положення ст. 20 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», де йде мова про наукове забезпечення охорони здоров'я, слід відмітити, що «охоронздоровче право» в нашій державі має законодавче підґрунтя і тому його треба науково розробляти для використання в практичній діяльності в рамках правового поля.